

Літопис події

Микола Жулинський

ПАМ'ЯТЬ ПРО МИНУЛЕ ЗОБОВ'ЯЗУЄ*

Я тримаю в руках унікальний роман, який має назву “Жовтий князь”. Його автор — український письменник Василь Барка. Написаний цей роман у Нью-Йорку, де письменник, хворий на серце, мешкав у маленькій кімнатці на горищі, обходився 25 — 30 центами в день, за які він купував одну банку рибних консервів на два дні й миску дешевого рису.

Емоційна пам'ять зберегла спогади про Кубань 1934 р., де тоді жив Василь Барка, про власні опухлі водянисті ноги, які жахали його, про німотний стогін тисяч людей, який, здавалося, накрив відчаєм села, станиці... Василь Барка не сподівався вижити — пізнав муки голоду аж до передсмертної межі: “Я знав інші болі, як поранення, але то щось таке, що спалювало всю істоту. І, може, тому, що я це знав, тому мені пощастило в “Жовтому князі” відновити ту психологічну глибинність цієї голодової смерті”.

Роман нараховував 600 сторінок, але до видання окремою книгою письменник скоротив його втричі. Згадував, як у 1933-му відвідав брата на Полтавщині і був вражений до глибини душі тим жахінням, подібне до якого випаде на його долю на Кубані наступного — 1934-го — року. Бачив він, як гниють на станціях і біля елеваторів розкриті підтоплені водою гори зерна, як божевільні від голоду люди поїдають рідних і чужих, як темною пусткою “дихають” полишені хати, з яких доноситься солодкий трупний запах...

У 1963 р. Василь Барка звернувся з листом “До радянських письменників на Україні”, в якому запитував: “Чому на роковини цієї найбільшої трагедії в історії України не дано дозволу ці жертви згадати і вшанувати їх терпіння, а реабілітовано якраз того, хто здійснив розкази від вершителів “культу особи” — про запровадження великого голоду: реабілітовано якраз П.П.Постишева?!”.

Адже Україна пам'ятала голод 1921 — 1922 років, але мало хто знав, що Павло Тичина написав поему “Чистила мати картоплю”, уривок із якої був надрукований у ті жахливі голодні роки. Доведена до розпачу наближенням голоду, мати волає до сина-комуніста:

Ленін-антихрист явився, мій сину, а ти проти мене.

Треба боротись: ворог явився.

Про голод 1921 — 1922 рр. світ знав. Бо ще не встигла опуститися залізна завіса, яка відгородила більшовицький концентраційний табір від світової цивілізації. Але вже тоді люди вважали, що прийшов звір, прийшов антихрист в образі більшовиків-комуністів і нема рятунку.

* Виступ на парламентських слуханнях 12 лютого ц.р., присвячених 70-річчю голодомору в Україні.

За вказівкою В.І.Леніна Червона Армія була кинута на війну з власним народом. Спочатку “продзагони” викачували хліб до зернини, а якщо опиралися, боронилися селяни, як це вони робили і в Україні, і на Тамбовщині, то знищували, випалювали цілі села, розстрілювали закладників, висилали до Сибіру...

“Реквізиція хліба в куркулів — не грабіж, а революційний обов’язок перед робітничо-селянськими масами, які борються за соціалізм!” — такою демагогією виправдовував цей терор Ленін (*Ленін В.І. Повне збір. тв. — Т. 36. — С.408.*). Такими ж, правда, ще жорстокішими методами більшовицький режим діяв проти хліборобів і на початку 30-х.

Консул королівського посольства Італії в Москві Граденіго доповідав 31 травня 1933 р. про голод в Україні, стверджуючи, що цей голодомор “уряд Москви, справді, заздалегідь підготовив за допомогою жорстокої реквізиції”, і підкреслював, що в основі такої політики “є напевно призначення зліквідувати українську проблему протягом кількох місяців із жертвою від 10 до 15 мільйонів осіб. Нехай ця цифра не здається перебільшеною, — пише далі консул. — Я тієї думки, що її перевищили і що, мабуть, уже її досягли”. І узагальнює: “Закінчую: сучасне нещастя спричинить колонізацію, переважно російську, України... У, може, дуже близькій майбутності не можна буде більше говорити про Україну, ні про український народ, ані тим самим про українську проблему, тому що Україна в дійсності стане російським краєм”.

На відміну від італійського дипломата, лідер радикальної партії Франції Едуард Ерріо, який двічі обирався прем’єр-міністром своєї країни, під час перебування в Україні в серпні-вересні 1933 р. не побачив голоду, більше того: навіть намагався спростувати чутки про сталінський голодомор.

У 1981 р. роман “Жовтий князь” Василя Барки виходить французькою мовою, та його майже не помічають. І це не дивно, бо французькі комуністи з несамовитою пролетарською солідарністю боролися за те, щоб не була поширена у Франції книжка В.Гроссмана “Все минає”, в якій із різючою силою правди відтворені страхиття голодомору в Україні.

Професор Сорбонни Ален Безансон у промові, виголошеній 4 серпня 1983 року в Парижі, у сквері Т.Г.Шевченка з нагоди 50-річчя голодомору сказав: “У цілому демографічний дефіцит за тридцять років на Україні становить приблизно сім мільйонів осіб. Тим самим в абсолютних числах — це масакра, яка арифметично дорівнює винищенню євреїв, заповідяному Гітлером. Але тоді як кінцевий наслідок винищення євреїв відомий усьому світові, тоді як воно стало об’єктом дослідження великої літератури всіма мовами і пам’ять про нього побожно і пильно зберігається, штучний голод, п’ятдесяті роковини якого ми сьогодні відзначаємо, лишається майже невідомим”.

Про дипломатичні донесення того ж консула Граденіго стало відомо в Італії лише 1991 року завдяки книжці професора Андре Грацьйози “Листи з Харкова”. США і Англія, по суті, дізналися про голодомор після виходу в світ книжки В.Гроссмана “Все минає”.

Автор фундаментальної історії Європи Норман Девіс уже робить висновки з позицій міжнародного права. Він визначає голод 1932—33 рр. як державну політику СРСР, спрямовану на знищення українського народу, тому цей голод слід трактувати як геноцид: “Світ бачив не один страшний голод, під час багатьох із них становище ще більше погіршувала громадянська війна. Проте голод, організований як геноцидний акт державної політики, слід вважати за унікальний”.

У 1933 р. на П'ятій Міжнародній конференції з питань уніфікації кримінального законодавства єврейський юрист із Польщі Рафаель Лемкін запропонував проект, в якому знищення расових, релігійних чи суспільних колективів оголошувалися злочинами проти законів даного народу, нації, людства і людяності. І лише 11 грудня 1946 р. Генеральна Асамблея ООН визначила, що “у відповідності з нормами міжнародного права геноцид є злочином, який засуджує цивілізований світ і за здійснення якого основні винуватці й учасники піддаються покаранню”.

Міжнародна “Конвенція про запобігання та покарання злочину геноциду” від 9 грудня 1948 р., яка вступила в дію 12 січня 1951 р., визначає 5 акцій, які можуть трактуватися як геноцид. Кожен із цих п'яти актів може бути поширений на голод 1932–33 рр., але ми зупинимося лише на третьому:

“Навмисне створення групі життєвих умов, розрахованих на її фізичне знищення в цілому або частково.”

Цілеспрямовано й послідовно більшовицький режим із перших днів утвердження своєї влади в Україні намагався зліквідувати національно свідому еліту, представників української буржуазії, духовенства, всіх політичних партій, — крім, звісно, компартії більшовиків (і то лише на перших порах), — громадських організацій, великих і середніх землевласників, селян-середняків, — усіх тих, хто не вписувався в ідеал безкласового суспільства з диктатурою пролетаріату. Москва панічно боялася, аби Україна не піднялася на боротьбу за свою незалежність, щоб сусідня Польща не одержала необхідної допомоги від української державницької еліти — військової, політичної, наукової, літературно-мистецької, селянської — і не виступила проти червоної диктатури. Тому більшовицька влада й використовувала будь-які приводи, методи і засоби, аби позбавити український народ національної свідомої еліти, терором і голодомором залякувати народ, нейтралізувати його волю до боротьби, впокорити, поставити на коліна... І це комуністичному режимові вдалося зробити.

“Я думаю, що це таке нещастя велике... І в цьому є такий великий злочин проти народу українського! Із найбільших злочинів новітньої історії європейських народів”, — говорив мені Василь Барка ще в липні 1989 р. Що ж, в історії українського народу було досить драматичних подій. Але одна з найбільших трагедій, яку він пережив — це голод 1932 — 1933 рр., коли від страшної смерті загинуло від 6 до 8 млн. наших співвітчизників — дорослих і дітей. Вони стали жертвами комуністичного режиму, зокрема диктату Сталіна та його найближчого оточення, які 70 років тому в жовтні-листопаді 1932 р. застосували жорстокі, репресивні методи викачування зерна з напівголодного українського села, що взимку й навесні 1933 р. призвело до масової смерті від голоду, аналогів якої важко знайти в історії світової цивілізації. За великим рахунком — це був геноцид.

Опосередкованим доказом для такого твердження є архівні документи, що зберігаються в Центральному державному архіві громадських об'єднань України, де в хронологічному порядку зафіксовано наростання продовольчої кризи внаслідок тотального вилучення сталінським режимом хліба з України, що викликало спалах голоду, тяжких захворювань, смерті, канібалізму. Майже 60 років усе це замовчувалося. Лише в січні 1990 р. під тиском громадськості Політбюро ЦК КП України, до якого входили і наші колеги Леонід Кравчук і

Станіслав Гуренко, ухвалили спеціальну постанову про голод 1932–1933 років та оприлюднили деякі документи. Це був прорив у офіційному замовчуванні голоду в Україні. Без перебільшення можна сказати, що правда про голод відіграла ключову роль у національному відродженні наприкінці 80-х і початку 90-х років, стала одним із найважливіших факторів здобуття незалежності України. Страшна правда про геноцид проти українського народу – голодомор 1932–1933 років відкрилася під час відзначення 60-ї річниці голоду в Україні. Вперше в історії України на найвищому державному рівні було вшановано пам'ять мільйонів українців, які загинули внаслідок голодомору, і тоді в Києві постав пам'ятний знак жертвам голоду 1932–1933 рр. З усіх регіонів України була привезена освячена земля, делегації від кожної області цю землю поклали до підніжжя пам'ятника, і священики усіх конфесій освятили цей пам'ятний знак і прочитали заупокійні молитви. У Палаці культури “Україна” відбулося урочисте вшанування пам'яті жертв голодомору та політичних репресій і пролунав “Реквієм”, спеціально створений композитором Євгеном Станковичем.

Здавалося б, що українська держава увічнить пам'ять безневинно виморених штучним голодом у спеціально побудованому Меморіалі пам'яті жертв голодомору, збагатить нашу уяву новими науковими й документальними публікаціями, художньо-публіцистичними творами, які сприяли б забезпеченню стабільного впливу на масову свідомість і нагадували новим поколінням про злочин тоталітарного режиму проти українського народу. На жаль, влада і суспільство не приділяють належної уваги цій трагедії. Навіть Верховна Рада України ще й до цього часу не дала принципової оцінки голодомору – ганебному явищу в історії України. Лише Всеукраїнська асоціація дослідників голодоморів в Україні продовжує збирати на громадських засадах і узагальнювати матеріали про голод. Але цього замало. Вся робота з даної проблеми має бути поставлена на державний і науковий рівень.

Євреї уже давно довели до світової громадськості, що холокост не має права повторитися проти єврейського чи інших народів. А що зробили ми, українці, які найбільше потерпіли від голоду? Правда, нині вже ніхто не заперечує українського голоду, але на відміну від єврейського холокосту, пам'ять про який стала одним із елементів державної політики Ізраїлю, наш голодомор не увійшов до колективної пам'яті людства.

З метою вшанування пам'яті жертв штучного голодомору та продовження вивчення його причин і наслідків фракція “Наша Україна” внесла пропозицію про створення депутатської комісії Верховної Ради України для підготовки питання про голодомор (1932–1933 рр.) і його розгляд на спеціальному засіданні парламенту України.

Розгляд питання про голодомор на сьогоднішньому засіданні Верховної Ради України – наш християнський обов'язок перед пам'яттю мільйонів українських людей, які мріяли про щасливу долю у вільній Україні, сподівалися, що будуть господарювати на своїй землі, вирощуватимуть хліб і діток, а судилося їм з волі комуністичного диктату йти передчасно з життя в жорстоких муках голоду.

